

Eilandgevoel

Beeldplan Beeldende Kunst Broekpolder

2002

Eilandgevoel

Beeldplan Beeldende Kunst Broekpolder

Antonie Eikemans, Jan Samsom, Nanon Soeters

oktober 2002

Als je zes rivieren en drie bergketens overgetrokken bent rijst Zora op, een stad die je als je haar eenmaal gezien hebt niet meer kunt vergeten. Maar niet omdat zij als andere gedenkwaardige steden een beeld in de herinnering achterlaat dat anders is dan andere. Zora heeft de eigenschap dat ze punt voor punt in je herinnering achterblijft: opeenvolging van straten, en van de huizen in de straten, en van de deuren en de ramen van die huizen, ook al zijn die niet van buitengewone schoonheid of zeldzaamheid.

Haar geheim is de manier waarop de blik dwaalt over de figuren die elkaar opvolgen als in een muziekpartituur waarin geen enkele noot veranderd of verplaatst mag worden.

De mens die uit zijn hoofd weet hoe Zora in elkaar zit, stelt zich 's nachts als hij niet kan slapen voor dat hij door de straten loopt en herinnert zich de volgorde der dingen: het koperen uurwerk, het gestreepte scherm van de barbier, de fontein met de negen waterstralen, de glazen toren van de astronoom, het stalletje van de watermeloenverkoper, het standbeeld van de heremiet en van de leeuw, het Turkse bad, het café op de hoek, de dwarsstraat naar de haven.

Deze stad die niet uit je hoofd verdwijnt is als een metalen constructie of een netwerk met vakjes waarin iedereen die dingen kan rangschikken die hij wil onthouden: namen van beroemde mannen, deugden, getallen, classificaties van planten en mineralen, data van veldslagen, sterrenbestanden, flarden van een gesprek.

Tussen elk begrip en elk punt van de afgelegde weg zal hij een verband kunnen leggen dat duidt op affiniteit of contrast en dat automatisch onmiddellijk een herinnering oproept. Zodat de wijsten degenen zijn die Zora uit hun hoofd kennen.

Italo Calvino, Onzichtbare steden

Inhoud

Inleiding

Hoofdstuk 1 Eilandgevoel

- 1.1 Het fysieke eiland: isolatie versus integratie
- 1.2 Het mentale eiland: het duizend-eilanden-rijk
- 1.3 Het eiland van ongekende mogelijkheden

Hoofdstuk 2 Kunstopdrachten Broekpolder

Cluster 1: toegang tot de wijk

- 1.1 Tunnels
- 1.2 Entree Zuidzijde
- 1.3 Entree Station NS

Cluster 2: geluidswal

Cluster 3: Archeologisch park / projecten

- 3.1 Plan archeologisch park
- 3.2 Projecten in het archeologisch park

Cluster 4: centrumgebied

- 4.1 Pleinbeeld
- 4.2 Iconen van de moderne tijd

Cluster 5: Waterwijk/ waterhuishouding

- 5.1 Waterwijk
- 5.2 Waterhuishouding

Cluster 6: scholen

Cluster 7: de sociale ruimte

7.1 Verkenningstochten

7.2 Broekpolder digitaal

7.3 Momenten/ ijkpunten in de bouw van de wijk

Cluster 8: projecten

8.1 Tunnels

8.2 Fiets entrees

8.3 Fotografie/ publicatie

Hoofdstuk 3 praktische zaken

3.1 Werkwijze Adviescommissie

3.2 Werving

3.3 Kunstenaars

3.4 Opdrachtproces

3.5 Aanvullende financiële middelen

3.6 Informatievoorziening en communicatie

Bijlage 1: overzicht budgetindicaties

Bijlage 2: literatuuroverzicht

Inleiding

Vaak vormt het schrijven van een masterplan een opdracht voor een kunstenaar.

Dit kan goede plannen opleveren, die echter in de praktijk niet altijd even werkbaar zijn.

Het kan zijn dat de visie van de kunstenaar niet aansluit bij de denkbeelden van de advies-commissie die met het plan moet werken. Ook kan het plan teveel een momentopname zijn, dat in de loop van de jaren aan geldigheid inboet.

De adviescommissie zelf de opdracht geven het masterplan voor de beeldende kunst in de Broekpolder op te stellen voorkomt deze problemen deels, maar levert ook nieuwe op.

Hoe kom je tot een interessante visie zonder te ontaarden in bloedeloze compromissen, als er drie mensen om de tafel zitten die elk deskundig zijn op een bepaald gebied van de beeldende kunst?

Hoe kom je tot een interessante interactie? En hoe voorkom je dat ook dit plan een momentopname wordt?

Een gezamenlijke analyse van bestaande beeldplannen en actuele literatuur op het gebied van kunst in de openbare ruimte leverde genoeg stof op voor discussie en resulteerde uiteindelijk in dit masterplan voor de beeldende kunst in de Broekpolder.

Een belangrijke vraag bij het formuleren van de uitgangspunten was, hoe om te gaan met de visies op de Broekpolder die er al liggen vanuit stedenbouwkundig, landschappelijke en architectonisch oogpunt.

Analyse van plannen voor Broekpolder en andere Vinexlocaties leert dat voor de vormgeving van deze plannen vaak aansluiting wordt gezocht bij historische gegevens. Ongeacht of van deze historie nog iets in het gebied terug te vinden is. Sterker nog, op het moment dat er weinig historie voorhanden is, lijkt de wil om de historische componenten in het landschap terug te brengen alleen maar sterker te worden.

Hoe ga je als commissie beeldende kunst hiermee om? Accepteer je de visies als uitgangspunt, vraag je kunstenaars er met een grote knipoog op te reageren of leg je ze naast je neer?

De commissie heeft besloten de voorliggende visies kritisch te bejegenen.

Daarnaast worden masterplannen voor beeldende kunst altijd gepresenteerd als zouden ze een objectieve waarheid verkondigen.

Vanuit een streven alle mogelijkheden te inventariseren worden verschillende lagen geformuleerd, die over elkaar heen gelegd interessante knooppunten moeten opleveren.

In die zin zijn veel masterplannen uitwisselbaar. De commissie doet hieraan niet mee.

Ook niet aan het opleggen van een extern thema, dat inhoudelijk niets met de locatie zelf te maken heeft.

Het masterplan beeldende kunst voor de Broekpolder draagt een duidelijke, subjectieve visie uit, waarvoor de commissieleden verantwoordelijk zijn. Hun persoonlijke visie op de Broekpolder vormt het startpunt voor een op maat van de Broekpolder gemaakt plan, dat niet zomaar ergens anders kan worden toegepast.

De eerste evaluaties van Vinexplannen en het soort wijken en woningen die zij opleveren zijn ook betrokken in de discussie. Ook de rol van kunst op Vinexlocaties en de eventuele verschillen met andere omgevingen voor kunst in de openbare ruimte was een interessant gespreksonderwerp.

Een goede Vinexlocatie is een interessante omgeving voor kunst, maar stelt andere vragen en eisen dan een organisch gegroeide stad met bijbehorende eigenaardigheden. Moeten de kunstwerken bijvoorbeeld in hetzelfde tempo ontwikkeld worden als de wijk zelf? Uit praktische en financiële overwegingen is dit een goed uitgangspunt, vindt de commissie.

Misschien zijn echter niet alle kunstwerken even opvallend of even zichtbaar als hun gloednieuwe omgeving. Sommige kunstwerken zullen zich onmiddellijk een plaats verwerven in de (sociale) structuur van de wijk, anderen zullen door de jaren heen groeien in betekenis.

Vaak wordt kunst op een Vinexlocatie ingezet als een (extra) manier om de wijken van een identiteit te voorzien; een andere vorm van kunst in de openbare ruimte als de kers op de taart.

Is het erg als kunst deze rol vervult? Als het bijdragen aan een saamhorigheidsgevoel slechts één van de functies of gevolgen van het werk is, dan niet. Maar als het goed is, bieden de opzet van de wijk, de architectuur en de persoonlijke herinneringen van de bewoners daar ook voldoende materiaal voor.

De motto-tekst voorafgaand aan dit plan refereert aan het samenspel van deze krachten en het belang van de waarneming op persoonlijk niveau. Kunst is daarbij een extra middel om de wijk in de geheugens van de bewoners te griffen.

Gaandeweg de discussies bleken de contouren van de specialisaties van de commissieleden zich af te tekenen in de literatuur die zij aandroegen en de meningen die zij formuleerden.

Jan Samsom kijkt met het oog van de kunstenaar-ruimtelijk vormgever naar het ontwerp van de Broekpolder als geheel.

Antonie Eikemans kijkt als kunstenaar met bijzondere aandacht voor het onderzoek naar en experiment met beeldende kunst in de openbare ruimte.

Nanon Soeters richt zich meer op de sociale processen van de bewoners van het jezelf een plek verwerven.

De visies hebben de relatie tussen de mens en de ruimte waarin hij zich begeeft als gemeenschappelijke basis. **Mens & in de ruimte** vormde dan ook de richtlijn aan de hand waarvan de commissieleden vanuit hun invalshoeken de Broekpolder hebben geanalyseerd.

Door de gang van zaken in de eerste helft van dit jaar heeft de Adviescommissie Beeldende Kunst haar ambities moeten bijstellen. Waar de commissie eerst een grondig onderzoek voor ogen stond om zo tot een afgewogen voorstel te komen, blijkt in de praktijk deze afweging om diverse redenen niet altijd mogelijk te zijn. Reden om extra opdrachtruimte in het plan in te bouwen en het plan zo te formuleren dat er veel kan maar nog weinig vast ligt.

Prioriteiten binnen de opdrachten zullen in eerste instantie gesteld worden aan de hand van kunstinhoudelijke argumenten, in tweede instantie aan de hand van de stedenbouwkundige en bestuurlijke agenda's.

Het Masterplan Beeldende Kunst Broekpolder bestaat uit drie delen. Allereerst de visie van de commissie, die geënt is op de specifieke karaktertrekken van de Broekpolder en uiteengezet wordt in **hoofdstuk 1**. De visie bestaat uit drie onderdelen, in oorsprong afkomstig van de drie commissieleden afzonderlijk. De onderdelen zijn inhoudelijk met elkaar verweven en zullen in de uitwerking dan ook nauw met elkaar in verband staan, vaak zelfs niet meer van elkaar te onderscheiden. Het spreekt vanzelf dat elk onderdeel gedragen wordt door alle leden van de commissie.

De commissieleden willen onderling de discussie over de visies continueren de komende jaren.

Inhaken op interessante ontwikkelingen tijdens het proces is hierdoor ook beter mogelijk.

In **hoofdstuk 2** worden interessante mogelijkheden voor beeldende kunstopdrachten beschreven.

Dit zijn niet alleen plekken en lijnen in het plan voor de Broekpolder maar ook momenten en gebeurtenissen. Bij elke opdracht wordt een budgetindicatie gegeven. Een overzicht van de indicaties is te vinden in bijlage 1.

In **hoofdstuk 3** tenslotte wordt een aantal praktische punten ten aanzien van de uitvoering van het plan en de werkwijze van de Adviescommissie Beeldende Kunst Broekpolder op een rijtje gezet.

Hoofdstuk 1 Eilandgevoel

Broekpolder te zien als een eiland vormde een belangrijke inspiratiebron voor dit plan.

De manier waarop de wijk zich nestelt tussen wegen en spoorlijn boden samen met de explosie van nieuwe woningen tussen twee oudere kernen de aanleiding om op deze manier over de nieuwe wijk te gaan denken. *Een eiland is daarbij een positief gegeven: een plek voor jezelf om tot rust te komen, waar dingen misschien wat anders verlopen dan op andere plekken.*

Mobiliteit speelt bij het eilandgevoel een cruciale rol en lijkt dan ook een belangrijke reden voor de nieuwe bewoners om zich in de Broekpolder te vestigen. Dit heeft gevolgen voor de ontsluiting van de wijk, maar heeft ook invloed op het ontstaan van sociale cohesie: de bewoners van de wijk kunnen dankzij de mobiliteit hun bestaande leefpatronen handhaven en zijn niet direct op zoek naar nieuwe contacten in de buurt. De manieren waarop bewoners van de Broekpolder in contact treden met hun directe omgeving staan dan ook centraal in dit plan. De eilandgedachte biedt daarnaast ook de mogelijkheid de reguliere opdrachtenpraktijk eens anders aan te pakken.

1.1 Het fysieke eiland: isolatie versus integratie

Vinexlocaties in het algemeen kenmerken zich door een eiland- karakter.

Het zijn veelal als zelfstandige eenheid ontwikkelde woongebieden, zonder veel symbiose met bestaande bebouwing. In korte tijd wordt een vaak enkelvoudig idee over wonen geconcretiseerd, met als gevolg een eiland als momentopname van het denken over woningbouw.

In het geval van Broekpolder wordt deze eilandgedachte letterlijk versterkt doordat de nieuwe wijk wordt omgeven door harde 'onnatuurlijke' grenzen: de spoorlijn, de snelwegen en de geluidswal. Het is wezenlijk deze isolerende factoren te onderkennen en te erkennen.

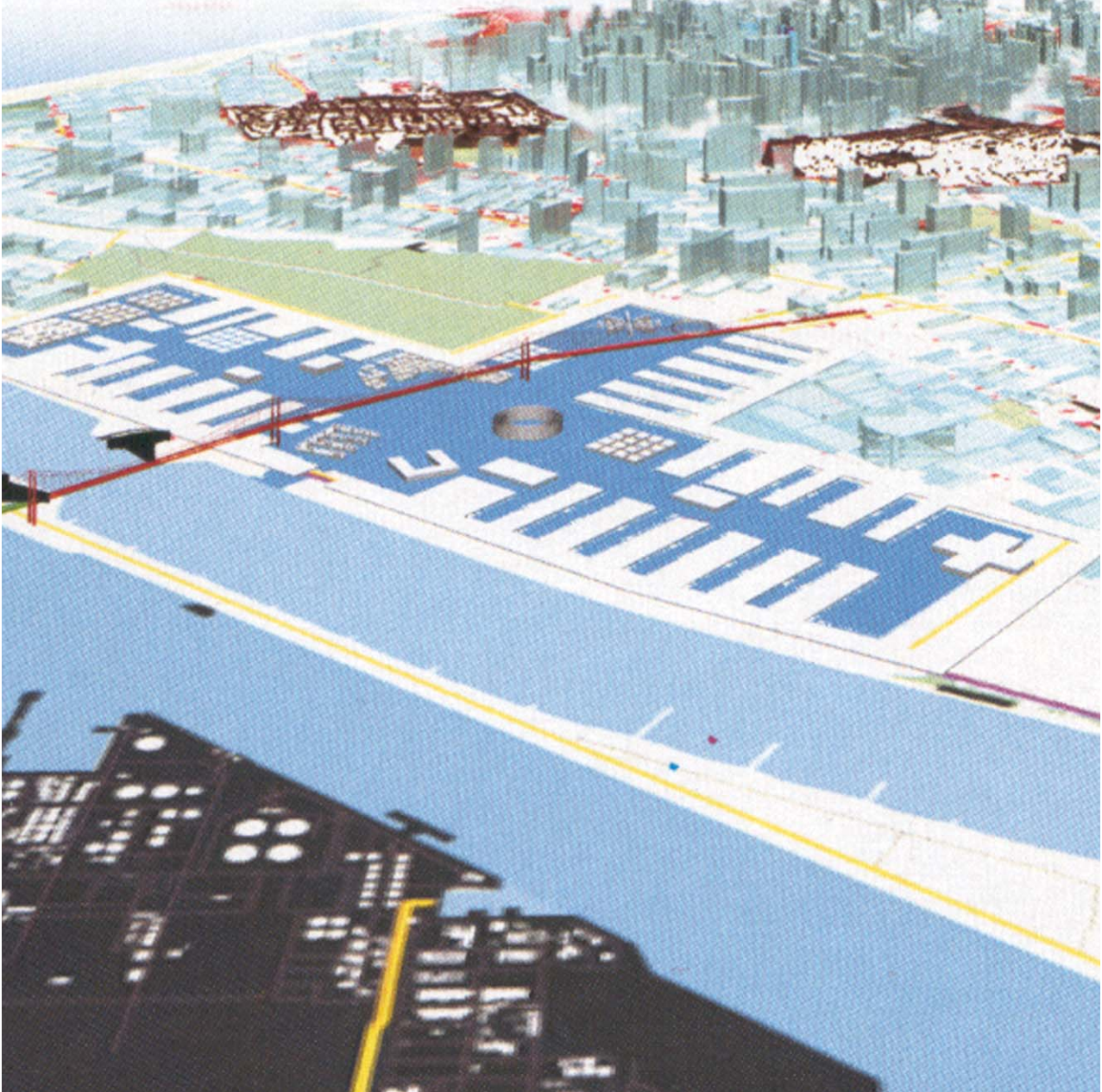
Het gecreëerde isolement heeft zeker sterk bepalende nadelige effecten, zowel fysiek als emotioneel, maar heeft natuurlijk ook positieve potenties. Fysiek praktisch levert het isolement een sterk gekanaliseerde toegankelijkheid naar de bestaande kernen op. Direct gevolg is zeker een moeilijker integratie met bestaande bevolking van Beverwijk en Heemskerk.

Een zeker positieve potentie van het isolement is de mogelijkheid tot eigen identiteit voor de bewoners van de Broekpolder. Ook biedt dit isolement de ruimte voor het creëren van duidelijk vormgegeven verbanden.

Het beeld van de Broekpolder als eiland biedt interessante mogelijkheden dit te accentueren.

Als in zichzelf besloten woongemeenschap, maar juist ook de manieren waarop de bewoners zich in verbinding stellen met de omliggende omgeving. Isolatie versus integratie is dan ook het kernbegrip van het fysieke eiland.

De focus op de toegangswegen ligt daarbij voor de hand. Twee doorgangen onder het spoor en de

toegangsweg in het zuiden vormen de verbindingen met de omgeving. De eerste twee met Heemskerk en Beverwijk en met name de laatste creëert de toegang tot de buitenwereld. Met name deze toegang zal zeer belangrijk zijn omdat de toekomstige bewoners (voor werk, recreatie, shoppen etc.) sterk regionaal en zelf nationaal en internationaal (Amsterdam, Haarlemmermeer, Schiphol) georiënteerd zullen zijn. Dit laatste geldt overigens ook voor de toegangsfunctie van het station. De inwoners van Broekpolder kunnen zonder de wijk te verlaten via het spoor de 'buitenwereld' bereiken.

Naast de vier 'hoofdentrees' zijn er de verbindingen voor fietsers en voetgangers. Ook deze zijn van belang voor het contact met de omgeving en juist wel op het niveau van de bestaande kernen. Daarnaast vormen ze, als bij uitzondering, een aanleiding voor mensen van buiten Broekpolder om de Broekpolder te betreden. Dit komt doordat het doorgaande fietsverbindingen zijn met het achterliggende landschap. Juist hier ligt een mogelijkheid de Broekpolder sterker te betrekken bij zijn omgeving en een daadwerkelijke integratie tot stand te brengen: een soort 'wormgaten' door de Broekpolder.

In plaats van tot een zo groot mogelijke gemeenschappelijkheid te komen, wordt de Broekpolder onderverdeeld in een groot aantal onderscheiden eenheden -Centrum, Lanen, Ladder etc.- met een analogie naar historische stadsopbouw. Dit geeft aan dat Broekpolder moet worden gezien als een zelfstandige eenheid met daarbinnen zelfstandige cellen. Voordeel is dat er een reeks van momentopnames ontstaat.

De opzet van de wijken binnen Broekpolder is vanuit een gevoel voor evenwicht ontwikkeld. Iedere wijk krijgt een iets andere identiteit, al naar gelang zijn functie en ligging binnen het totaal. Er is differentiatie per wijk, maar er is ook gezocht naar samenhang. Er zijn grenzen c.q. overgangen. Een duidelijke uitzondering hierop vormen het centrumplan van Krier en de open ruimte van het archeologische park. Hier is sprake van een onderscheiden atmosfeer en er zijn harde grenzen aanwezig. Ook qua gebruik zullen deze uitzonderingen (als het goed gaat) zich van de rest onderscheiden. Hier zal in tegenstelling tot de individueel gerichte woonwijken, sprake zijn van meer gemeenschappelijkheid. Er ligt voor de beeldende kunst een uitdaging hier mede inhoud en vorm aan te geven.

Een mogelijke andere uitzondering vormt de Waterwijk. Deze als laatste te ontwikkelen woonwijk ligt ruimtelijk in het centrum van de Broekpolder. Het gevolg is dat de wijk grenzen heeft met het grootste aantal andere wijken. Door deze wijk in zijn geheel vanuit een beeldende optiek te benaderen, ontstaan mogelijkheden als spin in het web de Broekpolder te beheersen en de onderscheiden (grenzen) te benadrukken of te verzachten. Hier is ruimte, zowel concreet als in de tijd, om een totaalconcept te formuleren. Mogelijk kunnen van daaruit specifieke plekken worden aangegeven in de omliggende wijken. Binnen deze wijken zullen de mogelijkheden meer op kleinere schaal gezocht moeten worden: in het spanningsveld tussen de privé architectuur en de kleinschalige openbare ruimte.

1.2 Het mentale eiland: het duizend-eilanden-rijk

In het boek *Invisible cities* van Italo Calvino vertelt Marco Polo over zijn reizen aan Kublai Khan. In elk verhaal beschrijft hij een andere stad lijkt het, maar in werkelijkheid beschrijft hij er maar één: Venetië. In de verhalen beschrijft hij de verschillende verschijningsvormen van de stad waarbij feit en fictie vrolijk door elkaar lopen. Hij beschrijft niet alleen de gebouwen en de straten, maar ook hoe mensen met elkaar omgaan.

Als lezer is het moeilijk te geloven dat alle verhalen over dezelfde stad handelen. Sommigen klinken zo aantrekkelijk dat je er vandaag nog naar toe zou willen gaan. Zo niet om te wonen, dan toch om er enige tijd door te brengen. Andere steden lokken totaal niet. Wat is het dat de ene stad zo aantrekkelijk maakt en de ander niet? Gekeken naar echte steden kun je dezelfde vraag opwerpen. De meningen over de aantrekkelijkheid van een stad kunnen zeer uiteen lopen. Dit lijkt afhankelijk te zijn van wat je er zoekt. En wat je er vindt.

Het concept van een stad als samenhangende geografische eenheid is aan corrosie onderhevig. De toegenomen mobiliteit van de Nederlander maakt dat zijn stad vele steden is. Wonend in Beverwijk ga je sporten in Heemskerk, funshoppen in Amsterdam, op bezoek bij je oma in Rijswijk en stappen in Zaandam. Het kan allemaal in één weekend en als het moet in 24 uur.

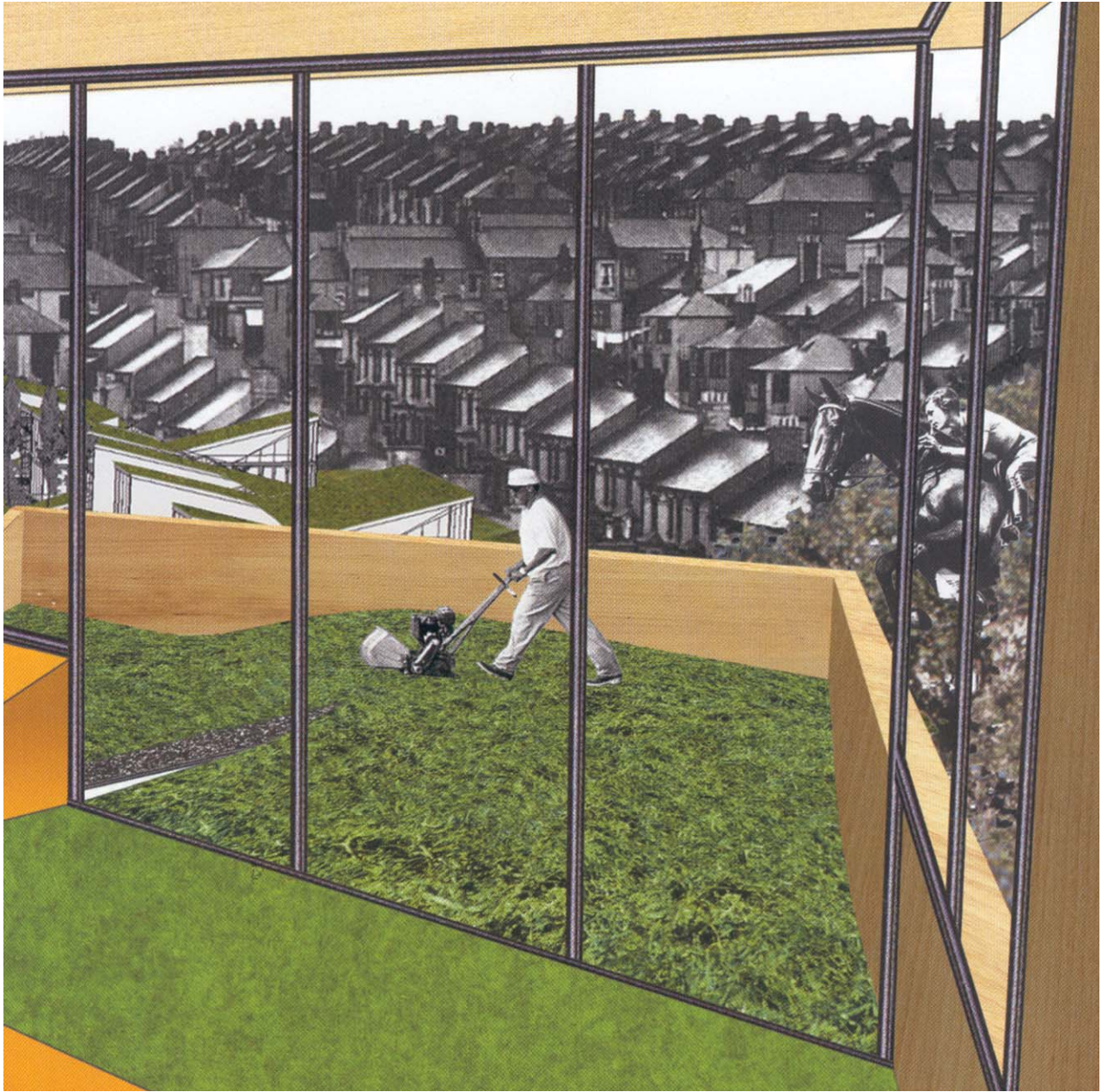
Stedenbouwers zijn al lang van de corrosie van de ruimtelijke en sociale stad op de hoogte.

Stadsuitbreidingen met de omvang van een heel dorp krijgen slechts voorzieningen voor basisbehoeften: een supermarkt, wat detailhandel, een pizzeria of chinees en de nodige welzijnsinstellingen. Er worden nog pogingen gedaan om de nieuwe wijk een soort centrum te geven, alsof het een natuurlijk gegroeide stad is. De pogingen stranden op het gebrek aan redenen om in deze nieuwe binnenstad te verblijven. De vormgeving nodigt hiertoe vaak evenmin uit.

De nieuwe stedeling stelt als het ware zijn eigen stad samen. De aspecten van verschillende steden die hen aanspreken voegt hij door keuzes en mobiliteit samen tot zijn stad. De *innercity*, de binnenstad, wordt vervangen door de *inner city*, de innerlijke stad. Omdat er evenveel *inner cities* zijn als bewoners is de Broekpolder niet één eiland maar een duizend-eilanden-rijk.

De innerlijke steden van de bewoners van de Broekpolder vormen het uitgangspunt voor kunstopdrachten in de mentale ruimte van het eiland. Niet de overeenkomsten tussen de 'exemplaren' van de 'species homo vinex' staan centraal, maar juist de specifieke persoonlijke kenmerken. Met welke hoop, dromen en verwachtingen vestigen mensen zich in de Broekpolder? En hoe maken zij hun huis en hun omgeving tot een thuis? Hoe verhouden deze gevoelens zich tot de geprogrammeerde gevoelens uit het stedenbouwkundig plan en de brochures van de makelaars?

Interessante mogelijkheden voor beeldende kunst vanuit deze visie liggen op plekken waar mensen samenkomen en waar de sociale samenhang van de wijk ontstaat: het centrumgebied, de parken en de scholen, maar ook op het busstation en ontmoetingsplaatsen, al dan niet van tevoren in de wijk ingepland.

Hier wordt het sociale web van de wijk geweven. Het gaat daarbij niet om het opleggen van een identiteit of het doelbewust creëren daarvan, al kan het ontstaan van een wijkgevoel wel een gevolg zijn van opdrachten in dit kader. Het inburgerings- en sociale proces komt al op gang vanaf het moment dat de huizen verkocht zijn. Ook in deze voorfase liggen interessante mogelijkheden, bijvoorbeeld via het internet.

Daarnaast zijn momenten in de ingebruikname van de Broekpolder interessant. Momenten op wijkniveau, zoals de oplevering van de wijk, of de eerste paal en het bereiken van het hoogste punt, maar ook op individueel niveau.

Ook het niveau van de Broekpolder als geheel is interessant voor de mentale ruimte. Een bijzonder aspect aan de Broekpolder is dat het een grensoverschrijdende wijk is. Beverwijk en Heemskerk zijn aparte gemeentes met elk een eigen cultuur en dat hoort ook zo te blijven volgens de meeste mensen. Maar wat voor signatuur krijgt de nieuwe wijk? Uitgaande van de Broekpolder als mobiliteitseiland is de wijk niet een satelliet die aan Beverwijk en Heemskerk wordt gehangen, maar een nieuwe, op zichzelf staande planeet. Dit maakt het mogelijk de focus te verschuiven: in plaats van vanuit de oude gebieden te kijken naar het nieuwe, kijk je vanuit het nieuwe gebied naar het oude, waardoor er nieuwe gezichtspunten kunnen ontstaan. Bewoners verkennen als het ware de wereld buiten hun eiland en nodigen mensen uit om het eiland te komen verkennen.

1.3 Het eiland van ongekeende mogelijkheden

De Broekpolder te zien als een eiland dat veroverd moet worden biedt nog een derde interessant uitgangspunt. De eilandgedachte biedt de mogelijkheid om een en ander nu eens anders aan te pakken dan gebruikelijk. Op een eiland gelden nu eenmaal niet dezelfde regels als op het vasteland, waar alles gereguleerd is. Dingen zijn er minder formeel, wat vrijer en misschien zelfs wat uitgesprokener en eigenaardiger.

Het idee achter het eiland van de ongekeende mogelijkheden is om de vrijheden te verkennen binnen de geijkte opdrachtstructuur, om zo te komen tot onverwachte en extra spannende kunstopdrachten. Motivatie hiervoor is gelegen in de gedachte dat de huidige opdrachtenpraktijk geen gelijke tred houdt met de ontwikkelingen op het gebied van de kunst in de openbare ruimte. Die ontwikkelingen kenmerken zich onder andere door vervaging van de grenzen tussen verschillende kunstdisciplines, meer aandacht voor het proces waarin het kunstwerk tot stand komt en een nieuw soort sociaal engagement van de kunstenaar.

Om de mogelijkheden van het eiland te verkennen zal de commissie de begrippen en het proces van een reguliere opdracht moeten bevragen. Een opdracht zou ook kunnen luiden een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheden van kunst op een bepaalde plek of op een bepaald gebied, als het ware een vrije opdracht voor een kunstenaar. Een 100-voudige schetsopdracht in de vorm van een wedstrijd op bijvoorbeeld een kunstacademie kan een schat aan ideeën en inzichten opleveren. Een kunstenaar kan toegevoegd worden aan een architectenteam om al in de planfase mee te denken. Een kunstopdracht zou ook verstrekt kunnen worden aan een choreograaf of muzikant.

Plekken, werkwijzen en thema's kunnen richting geven aan de inhoudelijke opdrachtformulering; bijvoorbeeld het archeologische park, de geluidswal, integratie van beeldende kunst en architectuur en de manier waarop de bewoners het eiland zelf veroveren.

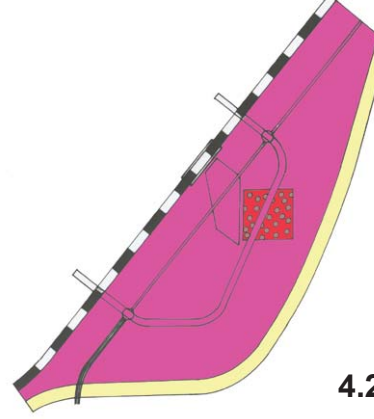
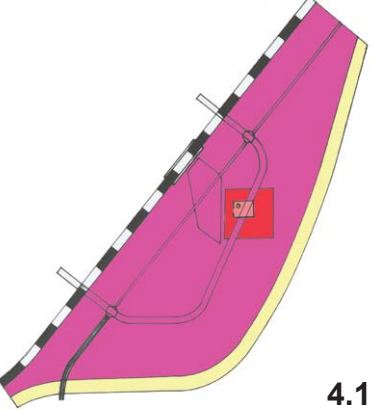
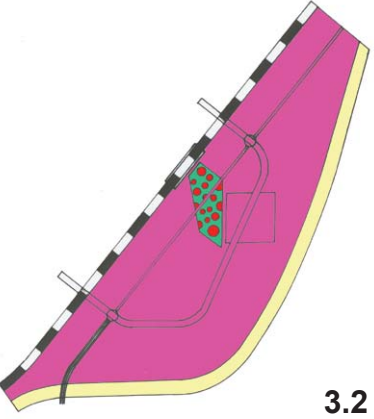
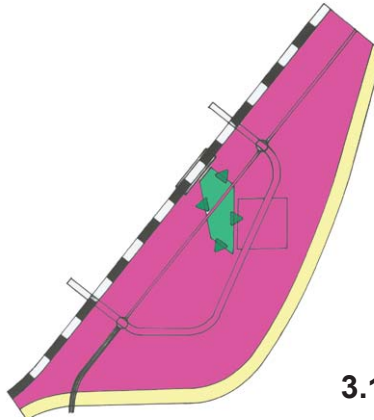
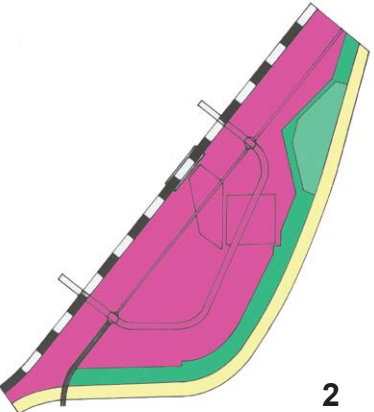
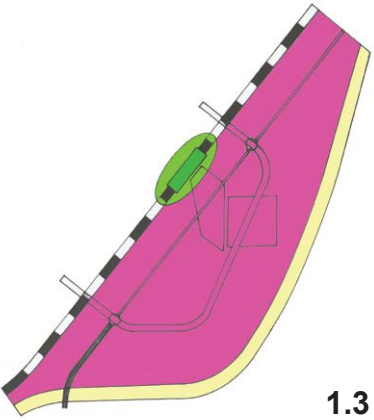
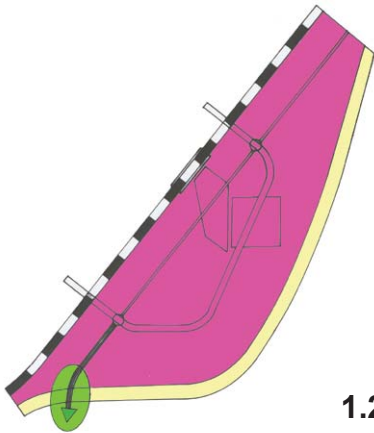
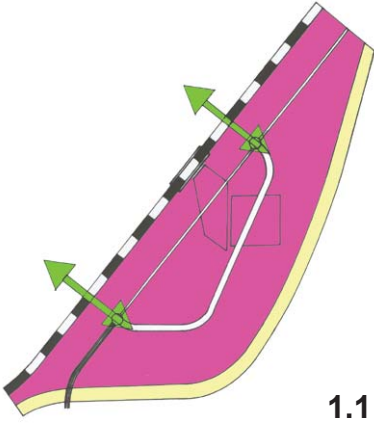
Het spreekt vanzelf dat deze werkwijze een nog intensievere begeleiding van de commissie vereist dan meer afgebakende opdrachten. Afwijken van de gebaande paden van het systeem voor kunstopdrachten in de openbare ruimte betekent waarschijnlijk ook dat de resultaten anders zullen zijn dan gebruikelijk. Zo is het voorstelbaar dat een vrije opdracht niet in alle gevallen tot uitvoering leidt; dat een opdracht een website, theatervoorstelling, boek of expositie oplevert.

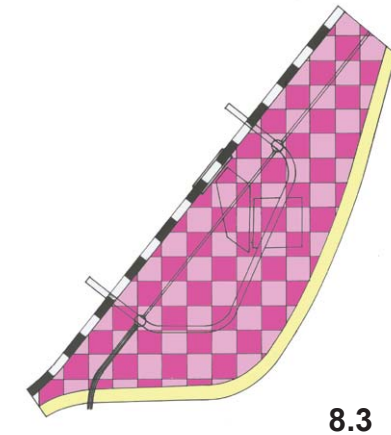
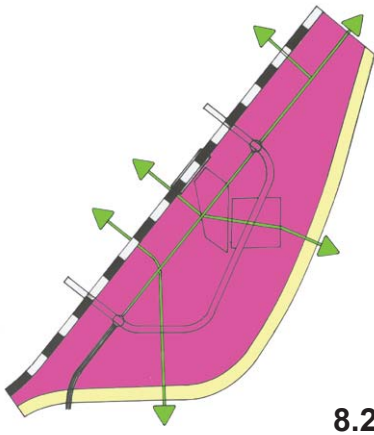
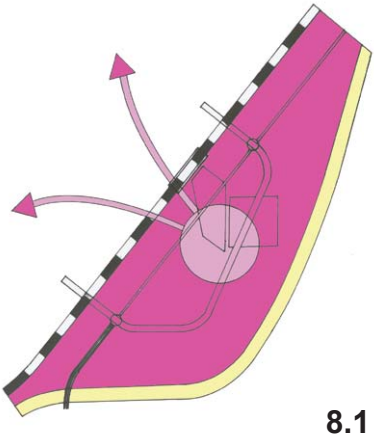
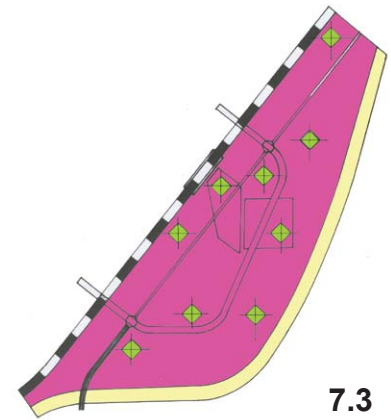
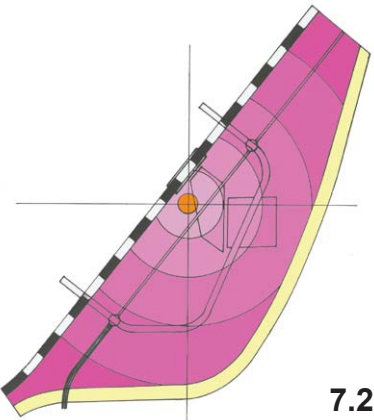
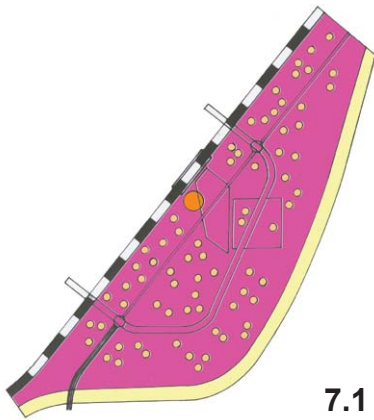
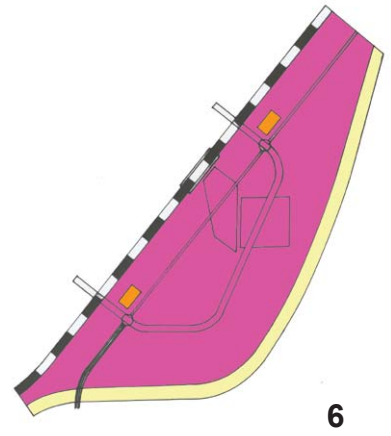
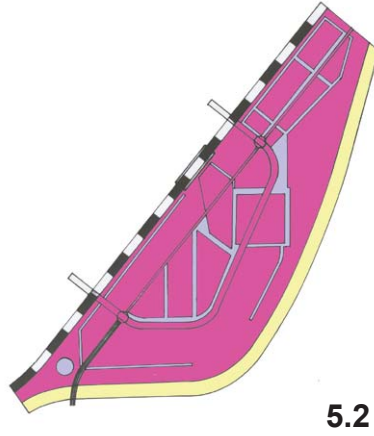
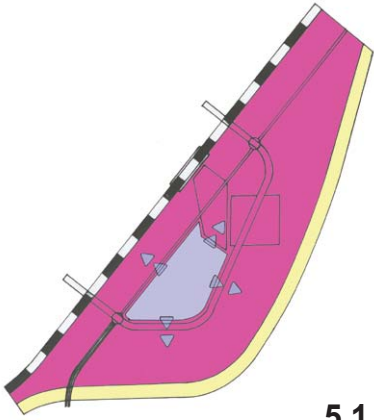
Deze verruiming van beeldmiddelen en -mogelijkheden spreekt de commissie zeer aan.

Voorwaarde bij alle opdrachten is dat de resultaten openbaar gemaakt worden in de Broekpolder.

Broekpolder

Hoofdstuk 2 Kunst opdrachten Broekpolder

De visie op de rol van beeldende kunst in de openbare ruimte van de Broekpolder zoals verwoord in het vorige hoofdstuk is op maat gemaakt voor het gebied en het gebruik daarvan.

Het is de bedoeling kunstwerken te realiseren die zodanig gelaagd zijn, dat ze op meerdere niveaus te interpreteren zijn. Hierdoor zijn de kunstwerken voor meer mensen interessant en blijven ook de aandacht trekken. Het is tevens de bedoeling in de Broekpolder een scala van kunstuitingen te realiseren, dat de beleving van de woonomgeving op diverse manieren intensiveert. De kunstwerken in de wijk zullen dus vele verschijningsvormen hebben. Ze zullen daarbij gebruik maken van hedendaagse beeldmiddelen om zich uit te drukken, die niet perse als kunst te onderscheiden hoeven zijn.

Om recht te doen aan de drie visies die verwoord zijn in hoofdstuk 1 zijn de opdrachtmogelijkheden voor beeldende kunst in de Broekpolder geclusterd. De clusters omvatten een aantal opdrachten die op verschillende manieren samenhangen: het zijn meerdere opdrachten voor één plek, één opdracht voor meerdere plekken of een aantal opdrachten voor samenhangende plekken.

Soms zal een opdracht duidelijk tot één visie te herleiden zijn, soms ook zal de opdracht een mengvorm zijn van meerdere achterliggende visies.

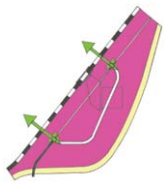
Bij elke opdracht is een richtlijn voor een budget aangegeven. Dit is met nadruk een richtlijn, bedoeld om prioriteiten te stellen binnen het budget, zonder deze echter nadrukkelijk vast te leggen. De plannen en ideeën voor de Broekpolder zijn immers nog steeds in beweging en het is belangrijk de mogelijkheid open te houden prioriteiten te wijzigen. Een overzicht van de budgetindicaties is opgenomen als bijlage 1.

Cluster 1: toegang tot de wijk

In dit cluster zijn de toegangswegen tot de wijk ondergebracht voor de diverse verkeersmiddelen.

Omdat mobiliteit een grote rol speelt in de motivatie van de (toekomstige) bewoners om juist hier te komen wonen zijn dit belangrijke plekken en lijnen in de opzet van de wijk en in de beleving van de bewoners. Juist hier gaat het om de tegenstelling isolatie-integratie.

1.1 Tunnels

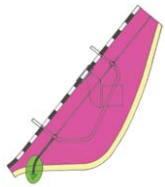

De Broekpolder wordt door middel van een tunnel onder het spoor in het verlengde van de Laan der Nederlanden verbonden met Beverwijk en door middel van een tunnel ter hoogte van de 'verlengde' Hoflaan met Heemskerk. De beide tunnels vormen als het ware de navelstrengen met de bestaande kernen. Ook vormen de tunnels het begin- en eindpunt van de hoofdverkeersstructuur van Broekpolder.

Het zijn locaties waarmee alle bewoners van de nieuwe wijk vrijwel dagelijks geconfronteerd zullen worden. De atmosfeer en de uitstraling, evenals de betekenis van de locaties kenmerken zich door een sterk

dualistisch karakter. Enerzijds wordt hier de verbinding tussen gebieden tot stand gebracht, anderzijds wordt daardoor de geïsoleerde ligging van Broekpolder extra voelbaar gemaakt. Het is deze dualiteit die naar ons idee interessant is om als leidraad op te pakken bij kunststopdrachten t.a.v. deze locaties. Het zou daarbij zowel om de tunnel als het entreegebied moeten gaan. De gehele ervaring van het naderen, het onderdoorgaan en het binnenkomen dient meegenomen te worden. Het zal dus minimaal gaan over het gebied vanaf de kruisingen aan de westzijde van het spoor (oud) tot aan de rotondes aan de oostzijde van het spoor (Broekpolder). Het kan zelfs betekenen dat de tunnels fysiek buiten beschouwing worden gelaten en e.e.a. zich toespitst op de 'kop' en de 'staart'. Gezien de prominente positie van de locaties, het belang voor het gebruik, de complexiteit en grootte van de opdrachten is een bedrag van □ 180.000 benodigd.

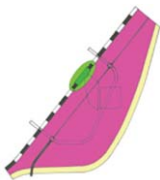
1.2. Entree Zuidzijde

Deze entree is geregeld door middel van de bestaande tunnel onder de A 22 en verbindt de Broekpolder via de Parallelweg met het interlokale wegennet. Het is niet ondenkbaar dat dit de meest gebruikte 'Poort' van de Broekpolder zal zijn, gezien het feit dat veel bewoners elders zullen werken en daarnaast de hedendaagse mens zich steeds makkelijker op 'verder' richt.

Zijn de tunnels onder 1.1 te karakteriseren als de deuren naar de verschillende huiskamers, dan hebben we het hier over de voordeur. De interactie tussen beide zijden van de tunnel kan hierbij van minder belang zijn. De tunnel is een markering van de overgang tussen twee werelden. Door middel van een kunststopdracht kan de plek benadrukt worden of juist de wijde verten waartoe deze poort toegang biedt, afhankelijk van of je de wijk in of uit kijkt. Ook hier gaat het om een prominente locatie met een bijzondere uitstraling. Een opdrachtbudget van □ 80.000 zal minimaal nodig zijn om voldoende impact te kunnen realiseren.

1.3. Entree Station NS

Bij opdracht 2 gaat het over de entree naar buiten op niveau van de automobilist. Bij deze opdracht gaat het ook over een entree naar de buitenwereld, maar dan voor treinreizigers. Voor automobilisten en in mindere mate ook voor fietsers en voetgangers is een entree voornamelijk een poort die je doorgaat, die je passeert. Het is het moment van binnenkomen en een interactie met de plek. Voor treinreizigers geldt daarnaast ook nog dat het om ontmoeting kan gaan. Je gaat niet individueel van het ene vertrek naar het andere, maar komt van buiten en gaat via de wachtkamer naar binnen (of omgekeerd).

De wachtkamer betekent interactie of je wilt of niet. Heel andere ervaringen horen bij een dergelijke entree een rol te spelen. De sociale en communicatieve component zal een belangrijk gegeven zijn bij deze opdracht. Daarnaast biedt een station een veelheid aan beeldmiddelen die nu eenmaal horen bij deze plek. De kunstenaar zou in zijn werk gebruik kunnen maken van de vele communicatiemiddelen. Voor de Heemskerkse kant worden plannen ontwikkeld door de Commissie Beeldende Kunst van de gemeente Heemskerk. Het zou goed zijn om in samenspraak met deze commissie hier een opdracht te

verstrekken die beide zijden van het station beslaat.

Een kunstenaar kan opdracht krijgen vanuit de beeldende kant het station gestalte te geven met inbegrip van de genoemde aandachtspunten: het sociale en het communicatieve aspect, maar ook het gebruik, de infrastructuur, de keuzemogelijkheden.

Op deze wijze kan de stationslocatie meervoudig betekenisvol worden: als ontmoetingsplek, als link naar buiten, maar ook als link naar de gemeenschap Heemskerk/ Beverwijk.

De opdracht kan uitmonden in een in de vormgeving van het station en haar omgeving geïntegreerde kunsttoepassing.

Voor een dergelijke opdracht is een groot budget benodigd. Wij stellen voor hiervoor uit het budget voor kunst in de Broekpolder gereserveerde budget een bedrag van □ 45.000 te reserveren.

We gaan er daarbij vanuit dat de gemeente Heemskerk en de Nederlandse Spoorwegen ook een dergelijk bedrag beschikbaar willen stellen. Het is zaak hierover zo snel mogelijk de dialoog aan te gaan.

Cluster 2: geluidswal

In het plan van Bureau Adrichem is de geluidswal gekoppeld aan het Florispark.

De Broekpolderzijde wordt gezien als onderdeel van het park en als zodanig in de planvorming betrokken.

De functie, maar ook het beeld en het gebruik van de geluidswal om Broekpolder zijn op zijn minst tweeledig. De wal bakent het gebied af en creëert daarmee een nieuw gebied, het Florispark. De wal onttrekt de Broekpolder aan het gezicht maar markeert de wijk wel in fysieke zin. De wal sluit iets buiten, namelijk het verkeer en het geluid dat dit voortbrengt. De wal omsluit echter ook de bewoners van de wijk.

Is een wal voldoende om een gevoel van saamhorigheid te creëren? Een vergelijking in beeld en functie met de omliggende forten - Fort Veldhuis, Stelling van Amsterdam, Fort Aagtendijk- en hun verdedigingsfunctie ligt voor de hand.

Vanaf de wal kan een signaal gegeven worden van binnen naar buiten: de wal als de vuurtoren van het eiland. In korte flitsen krijgen de langsrazende automobilisten informatie over wat er zich achter de wal afspeelt. Binnen de wal geeft de vuurtoren geruststellende signalen af. Omdat de Broekpolder geen organisch gegroeide wijk is met het bijbehorende gemeenschapsgevoel, kan de vuurtoren ook op het eiland zelf een rol spelen met de flitsen informatie.

Ook via de fietsroutes kan informatie overgedragen worden naar andere gebieden. De fietsroutes vormen een natuurlijke verbinding met de forten omdat ze via de geluidswal de snelweg oversteken. De verbinding met de overkant kan naast de afschermdende functie van de wal een belangrijke aanleiding vormen voor de kunstopdracht. Het spreekt vanzelf dat voor het kader van deze opdracht overleg gepleegd moet worden met de groenvormgever van het gebied.

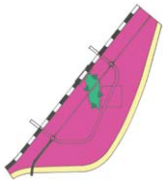
Om voldoende te kunnen betekenen op de schaal die zich hier aandient, zal een ruim budget noodzakelijk zijn: □ 150.000.

Cluster 3: Archeologisch park/ projecten

Het park neemt een unieke positie in binnen de Broekpolder. Allereerst door alles wat er niet te zien is: de archeologische resten in de bodem. Hebben de bewoners van de Broekpolder (nog) geen gezamenlijke geschiedenis, dit gedeelte heeft een eeuwenoude geschiedenis.

Daarnaast is het een centraal gelegen en volledig open ruimte. Het vormt een sterk contrast met alles wat er omheen gesitueerd gaat worden. De absolute verplichting vanuit cultuurbehoud om van de plek af te blijven, vormt een lastigheid qua gebruiksmogelijkheden, maar tegelijkertijd een waarborg dat het vrij blijft en in die zin ook een 'vrijplaats' is. Het zal een scherp contrast gaan vormen met de harde contour van het centrum. Deze confrontatie zal moeten worden uitgebuit.

3.1 Plan Archeologisch park

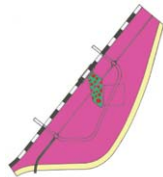
Het park kan op allerlei manieren als ontmoetingsplek functioneren. Dat betekent dat het niet te sterk voorgeprogrammeerd moet zijn. Wel kunnen er aanleidingen gecreëerd worden voor mogelijk gebruik. Hiervoor kan vanuit de beeldende kunst zeker een plan worden neergelegd. Het zichtbaar maken van het onzichtbare biedt hiervoor zeker aanknopingspunten.

Binnen het plan nodigt het park uit om ruimte te bieden aan projecten met een meer tijdelijk karakter: Een levend organisme met een vaste basis als het ware.

De opdracht aan een kunstenaar kan zijn om een voorstel te doen voor een globale basis, die eventueel een duidelijke verwijzing geeft naar het latent aanwezige verleden, die de (concrete) ruimte biedt voor toekomstige projecten. Het voorstel zal ook zeker uitspraken moeten doen over de inrichting van het park, zowel op groengebied als op het gebied van andere inrichtingselementen.

Voor een goede basis is minimaal □ 45.000 nodig. We gaan er daarbij vanuit dat er ook gewerkt kan worden met het inrichtingsbudget voor het park.

3.2 Projecten in het Archeologisch park

Het is de bedoeling om binnen het geschapen kader (beeldende) kunstprojecten te organiseren, die de functie van het park als ontmoetingsplek bevorderen en 'geschiedenis maken' in de wijk. Het creëren van deze interessante momentopnamen hoeft niet pas van start te gaan, als de basis lay-out van het park voltooid is. Projecten zouden geëntameerd kunnen worden vanuit het informatiecentrum.

Er zal een budget gereserveerd moeten worden voor projecten zolang er nog in de Broekpolder gebouwd wordt. We gaan daarbij uit van een periode van 6 jaar. Met een bedrag van □ 9.000 per jaar kunnen projecten worden opgezet. Dit budget kan eventueel worden aangevuld met manifestatiesubsidies. (Zie voor informatie over aanvullende subsidiemogelijkheden hoofdstuk 3).

De Adviescommissie Beeldende kunst Broekpolder zal in elk geval het eerste project opzetten. Wij stellen ons zo voor dat de fakkel op den duur wordt overgenomen door bewonersorganisaties of lokale kunstorganisaties. Als eerste project willen we studenten van een aantal kunstacademies uitnodigen om hun licht te laten schijnen over de mogelijkheden van het park. Niet met de bedoeling dat deze plannen worden

uitgevoerd, al zullen misschien bepaalde aspecten in de planvorming worden meegenomen, of inspiratie bieden voor nieuwe projecten. Het is de bedoeling om door middel van dit project de bewoners van en betrokkenen bij de Broekpolder anders te laten kijken naar het park. De geschiedenis van de plek ligt onder de grond; het plan voor het park vertegenwoordigt het nu. Opdracht aan de jonge kunstenaars zou kunnen zijn om de toekomst van het park/ het park in de toekomst in kaart te brengen. Hoewel deze opdracht niet gericht is op uitvoering, is het wel de bedoeling dat de uitkomsten ervan openbaar gemaakt worden, bijvoorbeeld in de vorm van een tentoonstelling in het informatiecentrum, een publicatie en een manifestatie in het park zelf. Budget □ 54.000.

Cluster 4: centrumgebied

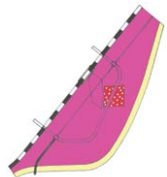
Het centrumgebied is de meest uitgesproken invulling van de gehele Broekpolder. Het kleine centrum zal moeten gaan functioneren als een verantwoording voor de rest. Als het goed is, krijgt het centrum als geheel met zijn uitgesproken contour, de functie van een oriëntatie, een baken in het geheel. Of dit ook sociaal en functioneel zal gaan werken, hangt sterk af van de praktische invulling. Het zou mooi zijn als de beeldende kunst hier iets in kan betekenen.

4.1 Pleinbeeld

Er is reeds gesteld dat er op het plein een beeld zou moeten komen en wel vervaardigd door stedenbouwkundige en architect Krier. Mocht de commissie daar geen adviserende rol in hebben wat betreft de opdrachtschrijving of een alternatieve kunstenaar, dan zien wij ook geen aanleiding hiervoor een extra budget te reserveren. Op het moment dat alles echter nog bespreekbaar is, zou een opdracht aan een kunstenaar verstrekt kunnen worden voor een beeld met een op de historie teruggrijpend karakter. Een traditioneel beeld in een traditioneel medium maar dan met een knipoog, waardoor een dubbele relativering kan ontstaan. Het kan voor een middelpunt zorgen, hetgeen ruimtelijk wenselijk is en zal dus enige omvang moeten krijgen. Budget □ 20.000, verhoogd met het schenkingsbedrag.

4.2 Iconen van de moderne tijd

Een andere manier om te reageren op het middeleeuwse nieuwbouwcentrum is om door middel van kunst juist die elementen terug te brengen in deze omgeving, die welbewust weggestopt worden: de iconen van de moderne tijd. Het is immers ironisch dat een gloednieuw wijkcentrum in historiserende stijl wordt opgetrokken en de geschiedenis op maat gemaakt, terwijl de echte geschiedenis aan de andere kant van het water onder de grond blijft. Het op een subtiele manier laten zien van elementen uit de echte geschiedenis of de moderne iconen kan eventueel gecombineerd worden met de inrichtingselementen van de openbare ruimte, zoals zitelementen, verlichting, prullenbakken. Het gaat bij deze opdracht om een ingreep en niet om het ontwerpen van de inrichtingselementen. Dit is te begroetelijk, nog afgezien van het feit dat ze waarschijnlijk in één keer mee ontworpen worden. Budget □ 45.000.

Cluster 5: Waterwijk/ waterhuishouding

In de Broekpolder wordt het watersysteem zo in het stedenbouwkundig ontwerp opgenomen, dat optimaal gebruik kan worden gemaakt van natuurlijke hoogteverschillen, kwelzones en mogelijkheden voor circulatie. Bouwwijze en waterhuishouding beïnvloeden elkaar wederzijds.

De waterhuishouding kenmerkt zich onder andere door verschillende niveaus, veel water in het openbaar gebied en zoveel mogelijk natuurvriendelijke oevers.

De waterhuishouding bepaalt daarmee een belangrijk deel van de openbare ruimte in de Broekpolder en biedt interessant aanknopingspunten voor kunst opdrachten.

5.1 Waterwijk

De commissieleden hebben zich herhaaldelijk uitgesproken voor het zoeken naar mogelijkheden om te komen tot integrale vormen van beeldende kunst in de Broekpolder.

Hiervoor is vroegtijdige inschakeling van kunstenaars noodzakelijk. Voor veel zaken blijkt nu al dat de commissie te laat ge(in)formeerd is om tot zinvolle integratie te komen.

De grootste kansen voor zinvolle integratie liggen dan ook in verder in de tijd gelegen projecten. De laatste te ontwikkelen wijk is de Waterwijk.

Het lijkt goed hier extra aandacht aan te schenken, ook gezien de centrale ligging van de wijk binnen Broekpolder. De wijk zou als het ware model kunnen zijn voor Broekpolder als idee. De wijk grenst aan vele verschillende atmosferen en kan die beïnvloeden of duiden. Om hier beeldend mee om te gaan is het wenselijk op zo kort mogelijke termijn een opdracht te doen uitgaan naar een kunstenaar die gaat participeren in de ontwikkeling van de wijk op alle mogelijke niveaus. Dit kan concreet uitmonden in bijvoorbeeld het mede bepalen van waterstromen, straatmeubilair, beschoeiingen, grensbepalingen, ontmoetingsplekken, kortom alles wat met de publieke ruimte te maken heeft.

Het is een langer lopend proces, waarvan de richting die zal worden ingeslagen, niet te voorspellen valt. Voorlopig is een honorarium van \square 10.000 nodig voor een kunstenaar om mee te kunnen draaien en tot een voorwaardenscheppend kader te komen. Er moet ook financiële ruimte worden gecreëerd voor uitvoering van deelplannen of aanvulling op reeds geplande zaken. Wij gaan ervan uit dat er werk met werk kan worden gemaakt.

5.2 Waterhuishouding

Voor de waterhuishouding gaat men bij de Broekpolder uit van wat men noemt een duurzaam systeem. Het betekent dat de waterhuishouding bijzondere aandacht krijgt en er veel water te ervaren zal zijn.

De waterhuishouding volgt de gegevens van het gebied, maar bepaald vervolgens ook weer de inrichting en functies. De kwalitatieve inspanning die voor de Broekpolder wordt beoogd zou in het waterbeheer af te lezen kunnen zijn.

Hoe men omgaat met het water heeft een praktische, maar mogelijk ook een filosofische en psychologische component. Het kan de moeite waard zijn deze verschillende facetten nog extra te versterken door een beeldende component. Het water kan zichtbaarder en voelbaarder gemaakt worden en tot een

ervaring worden. Ook in dit traject is het moeilijk de benodigde gegevens te verkrijgen en te zien waar mogelijkheden liggen. Er zullen bijvoorbeeld allerlei bruggen en waterkeringen moeten komen. Ook kan dit project in samenhang gezien worden met de uitwerking van de waterwijk. Gezien de omvang van het gebied is een budget van □ 90.000 nodig.

Cluster 6: scholen

Scholen zijn aparte eilanden in de wijk. Ze vallen onder de verantwoordelijkheid van de gemeentes, maar krijgen vorm onder de verantwoordelijkheid van de diverse besturen. Door deze gespleten verantwoordelijkheid zijn de scholen vaak fysiek afgesloten van de wijk. Veiligheidsmaatregelen spelen natuurlijk ook een rol bij de fysieke afsluiting.

Deze eilanden spelen echter een belangrijke rol in het ontstaan van sociale netwerken in de wijk. Niet alleen voor de kinderen die bij elkaar in de klas zitten, maar ook voor volwassenen. Kinderen halen en brengen zorgt voor ontmoetingen op het schoolplein, speelafspraken en deelname aan schoolactiviteiten levert verdere uitbreiding van het netwerk op.

Er zullen in Broekpolder in ieder geval twee scholen komen, waarvan één school op een in het oog springende plek: bij de entree van de Wierden, aan de doorgaande route. Voor deze bijzonder gebouwen zullen afzonderlijk projecten gerealiseerd moeten worden. De kunstwerken zouden de fysieke integratie van het gebouw in zijn omgeving en de sociale integratie die de scholen bewerkstelligen kunnen verbeelden. Per school wordt hiervoor een budget van □ 35.000 gereserveerd.

Voor kunst op scholen zijn ook andere budgetten beschikbaar, zie hoofdstuk 3.

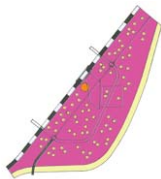
Cluster 7: de sociale ruimte

De sociale ruimte is de ruimte van het 1000-eilandenrijk. Hier gaat het om de bewoners van de Broekpolder en om hoe zij zich hun private en de openbare ruimte eigen maken.

Dit gegeven kan de aanleiding zijn voor een serie opdrachten, die niet perse behoeven uit te monden in tastbare kunstwerken. Ze moeten wel iets teweeg brengen in de wijk. Het infocentrum zou een rol kunnen spelen bij deze opdrachten.

Het centrum is als het ware een vooruitgeschoven post van de beschaving. Hier wordt letterlijk in kaart gebracht hoe de nieuwe omgeving eruit gaat zien. Hier kunnen de (toekomstige) buurtbewoners zich laten informeren over hun nieuwe habitat.

7.1 Verkenningstochten

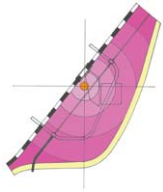

Tekenend is dat het informatiecentrum onbemand zal zijn. De nieuwe bewoner staat alleen in het pionieren in de nieuwe wijk. Ieder voor zich zo lijkt het wel.

Het infocentrum zou het menselijke gezicht van de wijk kunnen laten zien. Wie zijn de nieuwe bewoners? Wat drijft ze hier naar toe? En hoe verloopt de 'inburgering'?

Opdracht aan een kunstenaar kan zijn om in de sociologie van de wijk te duiken en hiervan

verslag te doen, bij voorkeur zowel van het proces van het onderzoek als van het resultaat. Voorbeelden van dergelijke projecten zijn verkenningstochten in de wijk zelf en vanuit de wijk naar Heemskerk en Beverwijk toe. Gebruik van nieuwe media ligt hierbij voor de hand. Idealiter zou de kunstenaar hetzelfde mee moeten maken als de mensen die de huizen in de wijk betrekken. De kunstenaar zou misschien tijdelijk zijn intrek kunnen nemen in het informatiecentrum.

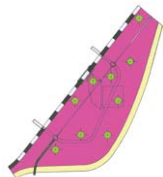

7.2 Broekpolder digitaal

De website www.broekpolder.nl geeft informatie over de achtergronden voor en bouw en planning van de Broekpolder. Daarnaast hebben de (toekomstige) bewoners zich verenigd in een platform www.broekpolderbewoners.nl.

In navolging van de digitale steden zou Broekpolder een digitale wijk kunnen worden. Hier kunnen de bewoners zelf vorm geven aan de Broekpolder.

Ook kunnen hier bijzonderheden van de bewoners voor het voetlicht gehaald worden. Een kunstenaar kan opdracht krijgen als webmaster voor deze site op te treden. 'De digitale wijk' kan al bewoond zijn voor de Broekpolder af is en kan zijn geheel eigen kunstvormen herbergen.

7.3 Momenten/ ijkpunten in de bouw van de wijk

Het bouwen van de Broekpolder levert in de loop der jaren een aantal mijlpalen op: de eerste paal of steen voor een nieuw gedeelte, het hoogste punt, de oplevering van een wijk of school. Deze mijlpalen zijn ijkpunten in de geschiedenis van de Broekpolder zoals die zich zal vormen in de geheugens van haar bewoners.

In sneltreinvaart wordt er een kleine stad uit de grond getrokken, een proces dat vroeger decennia zo niet eeuwen duurde. (Beeldende) kunst kan een rol spelen om deze ijkpunten te markeren in het collectieve geheugen van de wijkbewoners. Opdrachten aan één of meer beeldend kunstenaars om deze ijkpunten luister bij te zetten, kunnen resulteren in bijzondere ervaringen die de bewoners niet licht vergeten.

Een budget voor opdrachten in dit kader is moeilijk te ramen. Het is ook goed voor te stellen dat de opdrachten gecombineerd worden. Voor opdrachten in het kader van de sociale ruimte stellen wij voor een budget van □ 70.000 te reserveren.

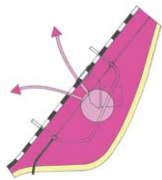
Bij dit opdrachtcluster, maar ook bij 3.2 (projecten in het Archeologisch park), wordt verwezen naar de rol die het informatiecentrum kan spelen. De commissie vindt het centrum een uitdagend bouwwerk dat een grotere rol kan vervullen in de wijk, dan tot nu toe bedacht is. Behalve als praktisch informatiecentrum ten aanzien van de bouwplannen in de Broekpolder kan het ook dienen om informatie te verstrekken over de beeldende kunst in de wijk (zie ook paragraaf Informatievoorziening en communicatie in hoofdstuk 3). Daarnaast kan het informatiecentrum ook dienen als uitvalsbasis voor een aantal meer projectmatige opdrachten.

De adviescommissie wil dan ook benadrukken hoe belangrijk zij dit informatiecentrum vindt en zou graag nader ingaan op de mogelijkheden van het centrum in het kader van de beeldende kunstplannen.

Cluster 8: projecten

Tot dit cluster behoort een aantal losse opdrachten, die niet direct in een ander cluster kunnen worden ondergebracht. Dat betekent niet dat ze van minder belang zijn, integendeel zelfs. Het feit dat ze moeilijk te classificeren zijn, maakt ze er alleen maar interessanter op.

Het is mogelijk dat zich in de loop van het bouwproces nieuwe mogelijkheden voordoen voor interessante projecten. De hieronder beschreven projecten krijgen eventueel dus nog aanvulling.

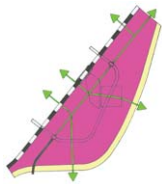

8.1 Tunnels

Tezamen met de hoofdroute door de Broekpolder vormen de onder 1.1 beschreven tunnels een soort ring die de wijk verbindt met de hoofdwegen in Heemskerk en Beverwijk.

In deze gemeentes zouden langs de route elementen aangebracht kunnen worden die in relatie staan tot de opdrachten voor de toegangswegen. Dit zouden permanente maar ook tijdelijke elementen kunnen zijn. Enerzijds kunnen ze de bewoners van de Broekpolder

behelpzaam zijn bij het vinden van de weg naar huis; anderzijds kunnen ze ook de bewoners van de oude kernen verlokken om eens een kijkje te gaan nemen in de nieuwe wijk.

8.2 Fiets entrees

De twee fietsroutes die west-oost gedacht zijn, zijn belangrijk omdat ze de enige door-gaande routes van de Broekpolder vormen. Dit betekent dat in tegenstelling tot alle andere verkeersbewegingen hier mensen door de Broekpolder komen die niet voor de Broekpolder komen. Bijvoorbeeld mensen die vanuit Heemskerk naar de Stelling van Amsterdam gaan kijken. Men komt aan de ene zijde aan wal om aan de andere kant weer in zee te duiken.

De route Europaplein-Wijkerpolder verbindt Beverwijk met de recreatiemogelijkheden van de Wijkermeerpolder en komt met name door de woonwijken van Broekpolder. De andere route gaat via het station door het archeologisch park en het centrum en via de geluidswal naar het wijde weidelandschap. Een optie is om de routes zelf en gebruik ervan als uitgangspunt te nemen, of juist te focussen op hetgeen de route ontmoet en daar mee te spelen. Het zal niet om grote gebaren gaan, maar om aandachtspunten. De kunsttoepassingen langs de route kunnen een minder direct als kunst herkenbare tegenhanger krijgen.

8.3 Fotografie/ publicatie

Een ander interessant project is de opdracht aan een kunstenaar om de ontstaansprocessen van de kunstwerken en de resultaten te documenteren.

Op deze manier ontstaat een kunstgeschiedenis van de Broekpolder.

De resultaten van de opdracht kunnen gebruikt worden in de communicatie met de bewoners van de Broekpolder, in de publiciteit en als basis voor een publicatie over de kunstwerken in de Broekpolder.

Hoofdstuk 3 praktische zaken

3.1 Werkwijze Adviescommissie

De visie zoals verwoord in dit masterplan biedt voldoende aanknopingspunten om in de loop van de jaren opdrachten te verstrekken. De Adviescommissie Beeldende Kunst Broekpolder bewaakt de uitgangspunten en stelt deze zonodig in de loop der tijd bij.

Na vaststelling van het masterplan door de Voorbereidingscommissie Beeldende Kunst Broekpolder, wil de commissie een aantal opdrachten tegelijkertijd opstarten.

De opdrachten voor het NS-station, de Waterwijk, het Archeologisch Park en het centrum zijn gebaat bij een snelle instap. De commissie zal hiervoor haar leden delegeren de aanpak van een aantal opdrachten op zich te nemen en de voortgang hiervan te behartigen.

De inhoudelijke verantwoordelijkheid blijft bij de gehele commissie. Er zal dus regelmatig verslag gedaan moeten worden van de voortgang van de projecten die naast elkaar lopen.

Het werk van de Adviescommissie staat of valt met goede ondersteuning. De commissie heeft om die reden behoefte aan een secretaris die fungeert als schakel naar zowel de gemeentes Heemskerk en Beverwijk, als naar de actoren in het veld en de kunstenaars.

3.2 Werving

In de verordening voor de beeldende kunst in de Broekpolder wordt uitgegaan van de werving van kunstenaars via een open sollicitatieprocedure. Een open sollicitatieprocedure heeft als voordeel dat er zich soms kunstenaars aandienen, die tot nu toe aan de aandacht van de commissieleden ontsnapt zijn.

Nadeel is echter dat deze procedure veel tijd vergt (plaatsen van een advertentie in BK-Informatie, beoordelen van grote hoeveelheden documentatie) en geld kost (plaatsing advertentie, retourneren documentatie), terwijl het niet altijd iets oplevert.

De opdracht aan de kunstenaar die gaat meelopen in het traject voor de Waterwijk bijvoorbeeld is zo specifiek, dat een open sollicitatieprocedure tijd- en geldverspilling is. Hiervoor zal gericht iemand aangezocht moeten worden. De Adviescommissie stelt dan ook voor om in bepaalde gevallen van de open procedure af te wijken. Voorstellen hiervoor zullen beargumenteerd aan de Voorbereidingscommissie Beeldende Kunst Broekpolder worden voorgelegd.

In de Verordening Beeldende Kunst in de Broekpolder is ook sprake van aankopen. Aangezien het uitgangspunt van het beeldende kunstplan voor deze wijk juist berust op maatwerk verwacht de commissie van deze mogelijkheid vrijwel geen gebruik te zullen maken.

3.3 Kunstenaars

Van de kunstenaars verwacht de Adviescommissie dat zij bereid zijn zich te verdiepen in de plannen voor de Broekpolder op stedenbouwkundig, architectonisch en kunstniveau. Zij verwacht een communicatieve houding ten opzichte van de andere actoren in het krachtenveld rondom de Broekpolder.

3.4 Opdrachtproces

Openbare werving van kunstenaars vindt plaats door het plaatsen van een advertentie in BK-Informatie en het beoordelen van de ingezonden documentatie. De secretaris van de Adviescommissie neemt de hiervoor benodigde actie. Uit de inzendingen wordt een selectie gemaakt door de adviescommissie die wordt voorgedragen voor een meervoudige schetsopdracht.

In de schetsopdracht geven de kunstenaars hun ideeën weer. Na beoordeling van de resultaten van de schetsopdracht door de Adviescommissie draagt zij een kunstenaar voor om de schetsopdracht uit te werken tot een definitief ontwerp. Tot het definitief ontwerp behoort nadrukkelijk ook een onderhoudsplan. Het schrijven van adviezen en formuleren van collegevoorstellen is de taak van de secretaris.

Na goedkeuring van het definitief ontwerp volgt de uitvoeringsopdracht van de Voorbereidingscommissie. De kunstenaar wordt bij de uitvoering inhoudelijk begeleid door één van de commissieleden.

De secretaris fungeert als praktische contactpersoon voor de kunstenaar. De kunstenaar draagt samen met de Adviescommissie en haar secretaris zorg voor de eventueel benodigde aanvullende financiering.

3.5 Aanvullende financiële middelen

Hoewel voor de beeldende kunst in de Broekpolder een behoorlijk budget beschikbaar is - f 2 miljoen, ca □ 909.090- is het niet toereikend. De omvang van het gebied in combinatie met de interessante mogelijkheden voor beeldende kunst in de openbare ruimte zorgen ervoor dat er meer geld nodig is dan dit budget.

Er zijn mogelijkheden voor aanvullende financiële middelen. Allereerst zijn er natuurlijk diverse fondsen, waarop een beroep gedaan kan worden zoals het Bouwfonds Cultuurfonds, VSB fonds enz.

Voor projecten die te beschouwen zijn als dusdanig vernieuwend dat ze een voortrekkersrol vervullen in het Nederlandse opdrachtenbeleid zijn middelen beschikbaar bij de Mondriaan Stichting.

In dit masterplan zijn de opdrachten in de sociale ruimte bijvoorbeeld als zodanig te beschouwen.

Ook de budgetten die van rijkswege geormerkt zijn voor kunst bij scholen zijn bij de Mondriaan Stichting ondergebracht.

De provincie Noord-Holland is in samenspraak met de Stichting Kunst en Cultuur Noord-Holland bezig om een opdrachtenstimuleringsbeleid te formuleren en hiervoor ook middelen ter beschikking te stellen.

Op termijn kan dus ook bij de Provincie subsidie aangevraagd worden voor het verstrekken van opdrachten.

Voor die opdrachten die een manifestatie-karakter dragen, zoals bijvoorbeeld de projecten in het Archeologisch park, is het mogelijk een beroep te doen op de manifestatiesubsidies van de provincie Noord-Holland, hetzij op het gebied van de beeldende kunst, hetzij op het gebied van de podiumkunsten. Ook het Actieplan Cultuurbereik biedt hiervoor mogelijkheden.

Daarnaast kunnen kunstenaars op individuele titel projectsubsidie aanvragen bij het Fonds voor Beeldende Kunst, Bouwkunst en Vormgeving.

Voor de projecten met een sociaal karakter of de oplevering van kunstwerken kan eventueel een beroep gedaan worden op de daarvoor aanwezige budgetten binnen de gemeentes Heemskerk en Beverwijk.

De leden van de Adviescommissie Beeldende Kunst Broekpolder hebben ervaring met het verwerven van aanvullende financiering en delen deze graag met de secretaris van de commissie. Per opdracht zal bekeken moeten worden of aanvullende financiering nodig is, en zo ja welke, aangezien dit gevolgen kan hebben voor bijvoorbeeld de wervingsprocedure.

3.6 Informatievoorziening en communicatie

De commissie vindt het van belang de buitenwereld goed te informeren over haar voornemens voor beeldende kunst in de openbare ruimte.

Als je je in een nieuwe omgeving vestigt, wil je graag weten hoe die eruit gaat zien. Goede informatievoorziening over de kunstopdrachten in de Broekpolder is dus een vereiste.

Het informatiecentrum voor Broekpolder wordt op dit moment gebouwd aan wat in de toekomst de rand van het archeologisch park zal worden. Er wordt gewerkt aan een tentoonstelling die informatie over Broekpolder verschaft. Het lijkt ook een uitgelezen mogelijkheid plek om informatie te verstekken over de plannen voor de beeldende kunst in de Broekpolder. Zo zou hier het masterplan gepresenteerd kunnen worden en de diverse schetsontwerpen die in opdracht vervaardigd worden.

Daarnaast zal er gebruik gemaakt moeten worden van zoveel mogelijk andere communicatie-middelen die de toekomstige bewoners van de Broekpolder bereiken en de bewoners van Beverwijk en Heemskerk. Hierbij valt te denken aan de Broekpolder website, de nieuwsbrief, een informatiepakketje bij de huizeninformatie voor de toekomstige bewoners en natuurlijk de huis-aan-huismedia.

Wij gaan ervan uit dat een en ander meeloopt met de daarvoor bestaande budgetten, maar leveren graag de benodigde informatie aan voor de diverse communicatie-uitingen.

Bijlage 2: literatuurlijst

Beverwijk/ Heemskerk

- Mr. J.W. Groesbeek, Heemskerk onderweg van verleden naar heden, Gemeente Heemskerk, 1978
- Beleidsnota beeldende kunst, Gemeente Heemskerk, 1999
- Overzicht Beelden in Heemskerk
- Overzicht Beelden in Beverwijk

Broekpolder

- Krier, R. En Chr. Kohl, Broekpolder Centrumgebied, april 2000, Berlijn
- Krier, R. En Chr. Kohl, Broekpolder Centrumgebied, februari 2002, Berlijn
- TKA: Broekpolder beeldkwaliteitsplan, Almere 1998
Kunst in de Broekpolder. Een verkenning, Almere, 2000
- Buro Adrichem: Florispark. Inrichtingsvisie, 28 juni 2001
Visueel ruimtelijke analyse & ontwerpvoorstel geluidsbeperkende voorzieningen
Broekpolder, 3 december 2001
Groenplan Broekpolder, Eindconcept, 24 juni 1999
- Berichten uit de Broekpolder, nr 1, december 2000
- Berichten uit de Broekpolder, nr 2, februari 2002
- Buitengewoon wonen in de Broekpolder, woninginformatie, Amstelland Ontwikkeling Wonen en Heijmans Vastgoed Realisatie

Beeldende kunst in de openbare ruimte

- Benjamin, Lloyd W. III, The Art of Designed Environments in The Netherlands, Stichting Kunst en Bedrijf, Amsterdam 1983
- Blum, A., & J. Kleerebezem, Domestic Arrangement/ public affairs, Stroom hcbk, den Haag 1997
- Boiten, I., Publieke Kunst. Nieuwe dimensies in ruimte en tijd, voor kunstenaar en publiek, NAI uitgevers, Rotterdam, 2001
- Brand, J. e.a., Handreiking beeldende kunst in de openbare ruimte, Cultuurfonds van de Bank Nederlandse Gemeenten, Den Haag, 2000
- Brethouwer, G. e.a, Wandel gids Amersfoort. Een wandeling langs beeldende kunst en architectuur in Kattenbroek, de Zonnehof, Amersfoort, 1997
- Coates, S. & A. Stetter, Impossible Worlds. The architecture of perfection, Birkhäuser, Londen 2000
- Duyn, M. van (red.), Publiek werk 1995-2000. Vijf jaar praktijkbureau beeldende kunst opdrachten, SKOR, 2001
- Hajer, M. en A. Reijndorp, Op zoek naar nieuw publiek domein. Analyse en strategie, NAI uitgevers, Rotterdam, 2001

- Mak, C.D., Gemeentelijke opdrachten beleid beeldende kunst. Inventarisatie van de ondersteuningsbehoeften, Ministerie van OC en W, Amsterdam 1999
- Metz, T. (e.a.), Atlas van de verandering. Nederland herschikt, NAI Uitgevers, Rotterdam, 2000
- Reijndorp, A. e.a., Buitenwijk. Stedelijkheid op afstand, NAI uitgevers, Rotterdam, 1998
- Rossum, H. van (e.a.), De stad in uitersten. Verkenningstocht naar Vindex-land, NAI uitgevers, Rotterdam 2001
- Terwindt, E. & G. Prent, Kunst bij rijksgebouwen. 8 jaar kunstopdrachten van de Rijksgebouwendienst, Staatsuitgeverij 's-Gravenhage, 1986
- Amsterdams Fonds voor de Kunst (ed.), Nieuwe Kunst/ New Art in Amsterdam 1989/2001, Amsterdam 2001
- Gemeente Utrecht, Beelden in de stad. Utrecht, 50 jaar kunst in de openbare ruimte, Utrecht, 1998
- Nieuwe Brabantse Kunst Stichting (ed.), Benaderingen: 6 kunstenaars onderzoeken de openbare ruimte in Noord-Brabant, Breda 1997
- Sprezzatura (ed.), Beelden in Leeuwarden, Leeuwarden 1994

Masterplannen/ beeldplannen/ manifestaties

- Beyond. Strategisch Plan Leidsche Rijn, gemeente Utrecht, 2001
- Blue Moon, Kunstmanifestatie Groningen, Gemeente Groningen 2001
- Daniëls, J.H., De verrassing van eigenheid, Beeldplan Zutphen, Amsterdam 2000
- DRFTWD ARCHI COMPONENTS SERVICES, Some Items, Masterplan Heerhugowaard, Amsterdam 2000
- Fortuyn/ O'Brien & A. Vriends, Slachthuis terrein. Verhoudingen in de openbare ruimte, Stroom hcbk, den Haag 1994
- Hezewijk, J. van, Beeldplan Wijchense meer, Arnhem 1995
- Korvinus, W., Masterplan beeldende kunst Zeist I (Over de liefde), Arnhem 1991.
- Kunstcommissie De Venen, Beeldende kunst in de Venen. Een eerste denkrichting en referentieprojecten, CBK Provincie Utrecht, Amersfoort, 2000
- Schole, H., à la recherche du temps inconnu. Masterplan Beeldende Kunst Zeist, Amsterdam 2001
- Stichting Square 1, A very fancy fair, Utrecht 2001.

Diversen

- BK-Informatie
- ITEMS tijdschrift - Design-Visual Communication
- LUCAS X, Kunst en Vormgeving in de Provincie Utrecht
- SKOR, Stichting Kunst in de Openbare Ruimte
- SMAAK, Ministerie van Volkshuisvesting Ruimtelijke ordening en Milieubeheer/ Rijksgebouwendienst